

Cultuurkrant NL

Voor professionals die werken voor cultuur op school of in de vrije tijd

**Adviezen aan
Ingrid van
Engelshoven** p 4

**Het Laaktheater
brengt buurtbewoners
bij elkaar** p 6

**Kunst en de
zorgsector, een
gouden combi** p 10

GIJS SCHOLTEN VAN ASCHAT IN SPELEN MET DE WERKELIJKHEID, EEN WORKSHOP VOOR IEDEREEN DIE GRAAG ACTIEF MET THEATER BEZIG IS EN ZICH WILDE VERDIEPEN.

FOTO MARIETTA VAN REGTEREN ALTENA

Gijs Scholten van Aschat over kunst op school

Kijken waar het zaadje ontkiemt – kunstenaars gaan de klas in

In september kondigde de Akademie van Kunsten een nieuw initiatief aan: de culturele dienstplicht. Individuele kunstenaars, zo is het idee, bezoeken elk jaar een school, om aan veertienjarigen over hun vak te vertellen. Broodnodig, want in de gedigitaliseerde maatschappij is behoefte aan creatieve burgers.

Door Francine van der Wiel

Al diverse malen gaf Gijs Scholten van Aschat zijn mening over de waarde en noodzaak van cultuuronderwijs, onder andere in columns op het online platform

Cultureel Kapitaal van het LKCA. De acteur, die ook optreedt als voorzitter van de Akademie van Kunsten, hield in september jongstleden tijdens een uitzending van Buitenhof opnieuw een vurig pleidooi voor meer kunst

en cultuur in de klas. Bij die gelegenheid lanceerde hij ook een nieuw initiatief van de AvK: de culturele dienstplicht. Dat klinkt grimmiger dan het is: 'Het moet vooral een ontmoeting zijn, geen moeten.' Het initiatief is nog in ontwikkeling.

Wat is de culturele dienstplicht? 'Het is de bedoeling dat uiteindelijk alle kunstenaars uit de gesubsidieerde sectoren elk jaar één keer een school bezoeken en daar een paar uur vertellen over

hun vak. Hoe ze dat invullen, is aan hen. Ik stel me wel voor dat er in overleg met een docent een soort voortraject wordt bepaald. Je moet de culturele dienstplicht zien als een symbolische tegenprestatie voor de ontvangen subsidie. We gaan ook filmpjes maken van die bezoeken, en daarmee een databank opzetten voor het onderwijs.'

Hoe is het idee voor dit project ontstaan?

'Het klimaat is nu weer wat beter,

maar de laatste tien, vijftien jaar zijn kunst en cultuur in Nederland door een deel van de politieke elite verdacht gemaakt. Bovendien werd voornamelijk gesproken over verdienmodellen, terwijl kunst en cultuur gaan over het onderhouden en voeden van de ziel. De kunstzinnige en filosofische kant van de kunst is in het debat ondergeschoven geraakt, en daardoor ook in het onderwijs.

Lees verder op pagina 3

Sanne Scholten

Als ik minister Van Engelshoven een paar adviezen mag geven...

... Dan is mijn eerste advies: vergeet niet waar u vandaan komt. Daarmee doel ik niet op onze Nederlandse geschiedenis met het Wilhelmus of het Rijksmuseum, maar op de gemeente Den Haag. Lokaal gebeurt het, ook op het gebied van cultuur. De provincie vult daarop aan en tot slot is daar de rol van het Rijk. Dat zou wat mij betreft de denkvolgorde moeten zijn en ik hoop dat die bij een voormalig wethouder als minister in goede handen is. U weet zelf hoe het is om met wilde ideeën uit ‘Den Haag’ geconfronteerd te worden die soms te ver van de werkelijkheid af staan. Ik gun u dat u die ervaring vasthoudt en ernaar handelt.

Het culturele leven kent een brede basis en een smalle top. Over die brede basis gaat het niet vaak genoeg. 6,4 miljoen Nederlanders zijn cultureel actief: ze zingen, dansen, maken theater, enzovoort. Sommige van hen zijn erg goed en ontwikkelen zich tot professioneel kunstenaar: zij stromen door naar de smalle top. Het cultuurbeleid,

ook dat van het rijk, zou zich veel meer op dat geheel van basis en top moeten richten.

Investeer in de beoefenaarsverbanden, zoals verenigingen!

De Raad voor Cultuur doet met haar advies voor stedelijke regio's een stap in de richting van een nieuw rijkscultuurbeleid dat samen met gemeenten en provincies wordt vormgegeven. Het is inderdaad een stap vooruit als er op regionaal niveau integraal naar de culturele infrastructuur wordt gekeken.

Maar de ingewikkelde vraagstukken

blijven bestaan: waarom subsidiëren we de ene kunstdiscipline heel zwaar en de andere niet? Welke professionals zijn eigenlijk nodig in die brede basis en die smalle top en wat betekent dat voor de opleidingen? Hoe verknoot je de cultuursector met andere domeinen in de samenleving?

Die vragen moeten beantwoord worden vanuit het perspectief: wat heeft de Nederlander nodig om cultureel actief te kunnen zijn? Ik adviseer U die fundamentele vragen serieus op te gaan pakken om het cultuurbeleid toekomstbestendig te maken.

En vooruit, ook nog een paar meer inhoudelijke adviezen: behoud de koers waarbij scholen hun eigen cultuurbeleid vormgeven en faciliteer ze daar nog beter in; maak die investering structureel. Zorg voor kansengelijkheid: alle kinderen en jongeren, dus ook die in het speciaal onderwijs en het mbo, moeten in aanraking komen met kunst en cultuur.

Investeer in de beoefenaarsverbanden, zoals verenigingen! Die kampen net als de sportverenigingen met problemen, en zij zijn voor heel veel mensen de plek waar zij zich uiten en ontwikkelen. Tot slot hoop ik dat u uw eigen kunstbeoefening niet vergeet en af en toe tijd maakt voor het bespelen van uw instrument, voor zingen, voor dansen. Daar knapt ook een minister van op!

SANNE SCHOLTEN IS DIRECTEUR VAN HET LKCA

IN DEZE KRANT GEVEN MEER MENSEN HUN ADVIES AAN DE MINISTER: ZIE PAGINA 4.

FOTO JANKRANENDONK, NATIONALE BEEDLBANK

Vijf ambities voor cultuurparticipatie

Ruim zes miljoen Nederlanders zijn kunstzinnig en creatief actief in de vrije tijd. Wat hebben zij nu én straks nodig om dit te kunnen blijven doen? Het LKCA formuleerde samen met ruim 200 professionals vijf ambities voor de toekomst in de Basis voor Cultuurparticipatie.

1: Borgen van toegankelijkheid
Fysieke culturele voorzieningen staan onder druk. Het inzetten van digitale vormen is maar een beperkt alternatief om cultuurparticipatie toegankelijk te houden. Hoe kunnen fysieke en digitale vormen elkaar versterken, zodat iedereen de kans heeft om actief cultuur te beoefenen in de vrije tijd? Dat vraagt om experimenteren en van elkaar leren, ook op beleidsniveau.

Anticipeer op de high-tech samenleving van morgen

2: Cultuurparticipatie hoger op de maatschappelijke agenda
Cultuurparticipatie heeft een grote sociale betekenis, kan preventief werken en is goed voor de persoonlijke ontwikkeling. Maar dit maatschappelijke belang vertaalt zich nog niet naar een financiële waardering voor de professionals of infrastructuur. Om cultuurparticipatie hoger op de maatschappelijke agenda te krijgen moeten we krachten bundelen en op de juiste toon onze boodschap voor het voetlicht brengen.

3: Vernieuwing sector organiseren: flexibel en uitdagend
Mensen verbinden zich vaker kortstondig en in wisselende samenstellingen aan organisaties en projecten. Dat zet het verenigingsleven en traditioneel werkende

culturele instellingen onder druk. Aan professionals de uitdaging om in te spelen op de beleving van beoefenaars en meer ruimte te bieden voor bottom-up en zelforganisatie. Tegelijkertijd kan de nadruk op beleving doorslaan. Hoe daag je beoefenaars uit om ook de verdieping op te zoeken? En hoe voorkom je dat kwetsbare groepen voor wie zelforganisatie moeilijk is, buiten de boot vallen?

4: Bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken
Er is een groeiende kloof tussen groepen in onze samenleving. Cultuurparticipatie kan – zeker op lokaal niveau - bijdragen aan een oplossing. Leren, maken en plezier hebben is de kracht van cultuurparticipatie en kan daarmee mensen verbinden. Vanuit die eigen kracht en artistieke kwaliteit kan cultuur waardevolle bijdragen leveren aan andere domeinen en de maatschappelijke betekenis vergroten.

5: Technologie als vanzelfsprekend onderdeel van cultuurparticipatie
Steeds meer generaties groeien op in een digitale wereld. Die generaties zullen cultuur op een andere manier beleven en beoefenen met technologie als katalysator. Aan de andere kant kan juist in de *high-tech* samenleving van morgen de aandacht voor erfgoed, ambacht en vakmanschap groeien. In dat geval kan technologie bijdragen aan kennisoverdracht en toegankelijkheid. We roepen professionals in de sector op hierop te anticiperen om de boot niet te missen...

DE VIJF AMBITIES UIT DE BASIS VOOR CULTUURPARTICIPATIE VORMEN EEN VERTREKPUUNT, VAN EN VOOR IEDEREEN DIE WERKT MET CULTUURPARTICIPATIE. SAMEN ZETTEN WE AMBITIES OM IN ACTIE. HEB JE EEN IDEE? OF WIL JE MEER WETEN? [LKCA.NL/VRIJE-TIJD/BASIS-VOOR-CULTUURPARTICIPATIE](https://lkca.nl/vrije-tijd/basis-voor-cultuurparticipatie)

LEES VERDER OP PAGINA 8: VIER JONGE PROFESSIONALS GEVEN HUN VISIE OP DE TOEKOMST.

‘Er ontbreekt onderwijs in beeldtaal’

Vervolg van pagina 1

Vroeger volgden studenten op de Pabo’s allemaal een kunstzinnig bijvak, zingen of tekenen. Nu niet meer.
En kijk naar het literatuuronderwijs: in het verleden hoorde dat bij een taal, je leerde schrijvers kennen. Nu is het al heel wat als je drie of vier boeken hebt gelezen. Andere landen zijn daar veel serieuzer mee bezig, daar is kunst zo verweven met het land, met identiteit en trots. Zonder die basis valt later moeilijk nog uit te leggen wat het belang is van kunst en cultuur. Daarom moet je op de scholen beginnen. Iemand van veertien móet ooit eens de passie van een kunstenaar kunnen meemaken om enigszins de waarde en betekenis van kunst te begrijpen.’

Wat is de ambitie van de Akademie van Kunsten?
‘We hebben geen nauw omschreven, concrete ambitie, behalve dat elk kind van veertien tenminste één keer in contact is gebracht met kunst en cultuur. Iedereen gaat gewoon over zijn vak vertellen. Het moet een open ontmoeting zijn, geen moeten. Zelf zou ik willen vertellen over Shakespeare, waarom ik daar zo verslingerd aan ben. En laten zien wat het betekent, toneelspe- len, bijvoorbeeld met een kleine workshop. Wat doet het met je? Wat ontdek je in jezelf?’

Waarom zou het cultuur- onderwijs in de toekomst vooral aandacht moeten besteden?
‘Wat ik nu eigenlijk vind ontbreken is onderwijs in beeldtaal. Taal en rekenen blijven altijd belangrijk, maar beeldtaal is inmiddels bijna nog belangrijker. Een kind is zo veel tijd bezig met de beelden op de televisie,

GIJS SCHOLTEN VAN ASCHAT: ‘MAAK EEN RAP VAN HET WILHELMUS MET DIE KIDS’

FOTO JAN VERSWEYVELD

“Iemand van veertien móet ooit eens de passie van een kunstenaar kunnen meemaken

zijn computer, telefoon en iPad zonder zich te realiseren dat een ander heeft bepaald welke beelden hij daar te zien krijgt, en welke niet. Hoe werkt dat, wie doet dat, wat willen zij en hoe word je erdoor beïnvloed? Als wij willen dat kinderen de zelfstandig denkende, kritische burgers worden die onze open democratie nodig heeft, dan moeten we ze leren die

beelden goed te interpreteren. Dan moet dat een vak worden.’

Er is nu een nieuw kabinet. De nieuwe minister van OCW, Ingrid van Engelshoven, is van cultuurminnend D66 en in het regeerakkoord wordt gesproken over het belang van cultuureducatie. Is er reden tot tevredenheid?

‘De vraag is natuurlijk hoe een en ander vorm krijgt. In eerste instantie ging het niet verder dan het Wilhelmus en het Rijksmuseum. Dat is achteruit kijken en getuigt niet van verbeelding en creativiteit, meer als iets wat een dronken oom op een verjaardag zou zeggen. Al is het positief dat kinderen tenminste leren zingen. Ik zou zeggen: maak er een rap van met die kids, geef ze een instrument. Wat is er allemaal mogelijk met zo’n lied? En de Nachtwacht, prima hoor, daar wordt geen kind slechter van. Maar een kind zou in de gelegenheid moeten zijn zo breed mogelijk ervaring op te doen, om te kijken waardoor dat ene zaadje ontkiemt. Of het nou door de Nachtwacht, iets in het Frysk Museum, een film of een abstract beeld is.’

Akademie van Kunsten

De Akademie van Kunsten telt momenteel vijftig leden uit de hele breedte van de kunsten. De Akademie heeft tot doel de stem te vertolken van de kunsten in de Nederlandse samenleving (inclusief de politiek) en het bevorderen van de interactie tussen de kunsten onderling, de kunst en de maatschappij en tussen wetenschap en kunst. Voorzitter is Gijs Scholten van Aschat, lid zijn onder meer Louis Andriessen, Conny Janssen, Tania Kross, Anton Corbijn, Hans van Manen, Nasrdin Dchar, Adriaan van Dis, Janine Jansen, Wende, Adelheid Roosen en Paul Verhoeven.

De Akademie van Kunsten is een onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Dus de boodschap aan de minister is?
‘Wij zullen proberen de minister te overtuigen dat de gedigitaliseerde maatschappij, waarin veel traditioneel werk wordt overgenomen door computers, behoefte heeft aan mensen die innovatief en creatief kunnen denken. Je ziet het al aan de uitstroom van de kunstvakopleidingen: vaak komen alumni in heel andere vakgebieden terecht dan de kunsten. Omdat zij hebben geleerd out of the box te denken. Ook de wetenschap zegt het: kunst- en cultuureducatie zijn van fundamenteel belang om de volgende stap in onze evolutie te kunnen zetten.’

CONNY JANSSEN

FOTO JOKE SCHOT.

Breng de verbeelding in de klas

Conny Janssen is choreografe en lid van de Akademie van Kunsten. Haar gezelschap Conny Janssen Danst is gevestigd in Rotterdam en viert dit jaar zijn 25-jarig jubileum.

‘Voor een gevoel van nationale identiteit hoef je het Wilhelmus niet te zingen. Ik vind het belangrijker hoe we als mensen met elkaar omgaan. Dat begint thuis, op straat, in de klas. Vroeger bij muziekles bijvoorbeeld. Er kwam een muziekdocent de klas binnen, we leerden samen zingen. Het is voor een mens in wording zo mooi en belangrijk te ervaren dat je onderdeel bent van iets dat groter is dan jezelf. Dat is wat kunst met je doet. Als kunstenaar heb je de mogelijkheid dat gevoel over te brengen door je werk, maar er blijven dingen waar je niet bij komt. Dat kan wel in het onderwijs.

Wij doen, in samenwerking met de Rotterdamse SKVR, al regelmatig projecten met schoolkinderen. We nodigen klassen uit bij ons in de studio voor workshops. Ik vang ze op, vertel waar ze zijn, wat ik maak en we laten een stuk repetitie zien. Dat is heel inspirerend, die dansers zo dicht onder hun neus. Het mooie van dit plan is die databank. Meestal blijven dergelijke bezoeken aan scholen of studio’s beperkt tot die ene middag, maar als je die filmpjes goed rubriceert, zijn ze ook op andere momenten voor anderen bruikbaar als lesmateriaal. Zo breng je de verbeelding het klaslokaal binnen, ook tijdens de rekenles en geschiedenis. Het wordt onderdeel van het denken en het zijn. Dat is voor veel jongeren helemaal niet vanzelfsprekend. Als ik iets tegen de minister zou willen zeggen, dan is het: dit is een investering in de toekomst. Maak daar ruimte voor.’

Als ik minister Ingrid van Engelshoven een advies mag geven...

Uwe Excellentie, beste Ingrid,

De Cultuurkrant NL vroeg mensen die zich inzetten voor onze sector om hun advies aan de nieuwe minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Illustraties Josien Vogelaar

Beste minister,

Geen van uw collegaministers heeft een migrantenachtergrond en culturele diversiteit wordt in het regeerakkoord nauwelijks genoemd. Ik hoop u, als oud-wethouder van een multiculturele stad, niet uit te leggen waarom dit een gemiste kans is. Je gerepresenteerd voelen in de politiek zou topprioriteit moeten zijn in deze tijd waarin groepen uit elkaar groeien en het vertrouwen in de politiek afneemt. De culturele sector kan hierin het voorbeeld geven. Bij uw ministerie staat diversiteit al op de agenda. Toch zie ik te weinig vorderingen. 40 procent van de Nederlanders en minstens zoveel migranten zijn actief op het gebied van cultuur. Veel kunstbeoefenaars blijven echter binnen hun eigen cirkel

en de diversiteit van cultuuruitingen wordt maar mondjesmaat herkend en erkend. Management van culturele instellingen en kunstvakopleidingen is overwegend blank en denkt vanuit de West-Europese cultuur. En welke leerkracht kan aansluiten op wat de leerlingen thuis aan cultuur meekrijgen, als je bedenkt dat een groot deel van hen in steden als Den Haag een migrantenachtergrond heeft? Dit lossen individuele instellingen niet op met een Code Culturele Diversiteit. Daarvoor is de keten te ingewikkeld: kunst en cultuur spelen een rol thuis, op school, buitenschools, en van jong tot oud. Diversiteit raakt daarbij diverse onderwerpen, zoals opleidingen, kennisdeling, personeelsbeleid en de beleidsterreinen onderwijs, welzijn en cultuur. Daarom is er een masterplan nodig waarbij we schaken op verschillende borden tegelijk. Ik pleit voor een landelijke aanpak, in samenwerking met gemeenten. Faciliteer (net als bij het programma Cultuureducatie met Kwaliteit) lokale meerjarige programma's om de diversiteit binnen cultuur te verhogen en zet daarbij breed in op meer diversiteit bij cultuureducatie, opleidingen, management, beleidsmakers en instellingen. Daar hoort een passend budget bij en dat is goed te verdedigen. Want hoewel het hoofdstuk cultuur in het regeerakkoord minder dan een bladzijde beslaat, weten wij beiden dat bij alle andere onderwerpen in het akkoord (veiligheid, onderwijs, zorg en integratie) juist cultuur het verschil kan maken!

Voor culturele diversiteit is een masterplan nodig

Marijn Cornelis,
directeur-bestuurder van
Cultuurschakel in Den Haag

Beste minister,

23 procent van de Nederlanders zingt, 10 procent doet het samen met anderen. 20 procent van de Nederlanders speelt een instrument. De muziekbonden KNMO en Koornetwerk Nederland hebben samen ruim een kwart miljoen leden. Het verenigingsleven in de amateurmuziek is daarmee een krachtige en vitale sector die zich volop kan en wil vernieuwen en ontwikkelen. Samen zingen en musiceren verrijkt en verbindt.

En het regeerakkoord heeft aandacht voor het verenigingsleven! Er ligt een ambitie: 'Bonden en een bloeiend verenigingsleven hebben een centrale positie. (...) We willen een akkoord sluiten. Belangrijke partners hierbij zijn de bonden, verenigingen, deelnemers met een beperking, en gemeenten. Doel is om de organisatie en financiën toekomstbestendig te maken. Daar hoort in onze tijd ook diversiteit in de samenstelling van bonden bij, net zoals de ontwikkeling van open clubs in wijken en een laagdrempelige toegang voor kinderen. Voor het versterken van de positie van de bonden trekt het kabinet structureel 10 miljoen euro uit.' En er wordt een nationaal preventieakkoord gesloten met patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, verenigingen en bonden, bedrijven en maatschappelijke organisaties.' Dat klinkt goed! Er is slechts één maar: het regeerakkoord spreekt hier niet over culturele of muziekverenigingen maar over sportverenigingen en een sportakkoord. Ook wij zoeken naar diversiteit en naar de ontwikkeling van nieuwe open

Maak toekomstbestendige organisaties mogelijk

Daphne Wassink, voorzitter
Koornetwerk Nederland

verenigingsvormen. Ook wij willen bijdragen aan goede toegang voor kinderen én voor ouderen. Ook wij moeten investeren in organisaties en financiën die toekomstbestendig zijn. Het vernieuwde Koornetwerk Nederland heeft dit bovenaan de agenda staan. Een cultuurakkoord, waarin het verenigingsleven partner is, zou een krachtige impuls kunnen zijn voor de vele Nederlanders die het verenigingsleven betekenis geven en hard werken om dit stukje volkscultuur, dat de basis van de cultuursector vormt, toekomstbestendig te maken. Hopelijk laat ook u zich, samen met anderen in de cultuursector, inspireren door deze sportparagraaf, die direct volgt op de cultuurparagraaf in het regeerakkoord. Doet u mee?

Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

Het is belangrijk dat het kunst- en culturaanbod voor iedereen bereikbaar is, stelt u in het regeerakkoord. Ik onderschrijf dit belang van harte en ik laat graag zien dat u met eenvoudige maatregelen een forse impuls kunt geven aan de cultuurparticipatiesamenleving.

In het rapport 'Gescheiden werelden' van het Sociaal Cultureel Planbureau uit 2014 wordt getoond dat er bijkans onoverbrugbare cultuurverschillen tussen hoger- en lageropgeleiden ontstaan. De verschillen in cultuurparticipatie tussen diverse bevolkingsgroepen vormen een bedreiging voor het samen leven. Een oorzaak is de afkalving van de instituties die sociale afstanden tussen hoger- en lager opgeleiden overbruggen. U kunt dit tij keren door te investeren in zowel onderwijs als cultuur.

U benoemt in het regeerakkoord dat interesse in kunst en cultuur niet vroeg genoeg kan beginnen. Cultuurparticipatie start met cultuureducatie en het onderwijs speelt daarin een grote rol. Uit onderzoek van Berenschot voor het Fonds voor Cultuurparticipatie blijkt dat vmbo-leerlingen nu minder cultuureducatie meekrijgen dan havo- en vwo-leerlingen. De

nieuwe regeling van het Fonds voor Cultuurparticipatie voor het vmbo en het speciaal en praktijkonderwijs faciliteert dat die leerlingen meer cultuureducatie krijgen die goed verankerd is in het schoolcurriculum, vormgegeven in nauwe samenwerking van scholen met culturele partners. Dat is alvast een goede investering. Wil cultuurparticipatie slagen in ieders leefomgeving,

Spek het gemeentefonds

Bastiaan Vinkenburg,
Sectorleider Kunst & Cultuur,
Berenschot, Utrecht

dan zijn bovendien lokale culturele voorzieningen nodig die bijdragen aan cultuurparticipatie over de volle breedte van de samenleving. Daarom is ondersteuning onmisbaar van nu afkalvende instituties zoals bibliotheken, centra voor de kunsten en muziekscholen. Gemeenten dragen die verantwoordelijkheid, maar missen de middelen.

Het rijk kan sneller en meer geld besteden aan kunst en cultuur. In 2018 komt er maar één tiende bij van wat er in 2013 is afgegaan van het rijkscultuurbudget. Mocht u dit feit willen laten checken, geeft u dan ook de opdracht en de middelen aan het CBS om de cultuurstatistiek weer bij te houden, die tegelijk met de bezuinigingen op cultuur is geschrapt. Maar de beste directe investering in de cultuurparticipatiesamenleving doet u door het gemeentefonds te spekken met middelen die gemeenten ruimhartig en naar lokaal inzicht kunnen besteden aan cultuurparticipatie.

Lees op pagina 2 het advies van Sanne Scholten, de directeur van het LKCA

Beste nieuwe minister en geacht nieuw departement,

Gefeliciteerd met uw aanstelling en de mooie uitdaging die u wacht. Landbouw is aardig natuurlijk, financiën vast en zeker ook, maar u mag zich bezighouden met wat ons allemaal het diepst kan raken: kunst en cultuur. Ook dit kunt u doen met de rekenmachine in de hand of met ingewikkelde quota, maar dan doet u zichzelf tekort. Daar krijgt u spijt van. Want het kan zoveel mooier, beter én toekomstbestendiger. Ik loop al een tijdje mee en deel graag vijf gouden tips, die ervoor zorgen dat u eruit haalt wat erin zit en nog decennialang welgemeende schouderklopjes ontvangt.

Zet leraren in hun kracht

Herman Tibosch,
hoofd educatie
Kröller-Müller Museum

Mijn tips:

- 1 Kunst draait om verwondering en inspiratie. Het houdt ons een spiegel voor en polijst de identiteit. Dat kan bij de Nachtwacht of door samen het Wilhelmus te zingen, maar vooral door zelf iets nieuws te ontdekken. Niet alleen vertellen hoe iets smaakt, maar juist zelf laten proeven.
- 2 In het verlengde hiervan: kies voor canonvensters zonder rolluiken. Houd ze open, leg verbindingen en zie toe hoe er soms één sneuvelt. Canons moeten ademen. Dat houdt cultuur levend en zorgt dat iedereen zich betrokken voelt.
- 3 Een goedbetaalde vergadercultuur zorgt niet automatisch voor meer of betere cultuur. Bestem uw geld voor directe samenwerking; voor makers en doelgroepen die samen het experiment aangaan. Evalueer op heldere gronden en met oog voor de langere termijn. Dat geeft vertrouwen en stimuleert innovatie.
- 4 Zet leerkrachten in hun kracht. Geef ze een gratis Cultuurkaart. Kunst en cultuur is - onder enkele van uw voorgangers - een beladen onderwerp geworden. Iets dat moet. Van anderen. Laat leerkrachten ervaren dat dit een foutje was, en dat er zoveel moois te ontdekken is. Zij zijn de ambassadeurs, die uw investeringen straks de moeite waard maken.
- 5 Dat geldt ook voor u. Kom zelf eens proeven en ontdek de kracht en potentie van actuele kunsteducatie. U bent overal van harte welkom. Maar voor nu alvast: veel plezier!

Succesvol wijktheater

‘Laaktheater is echt mijn tweede thuis’

Theater, dat is niet alleen een plek waar je in je mooiste kleren naar een ingewikkelde voorstelling gaat kijken. Laaktheater in Den Haag probeert buurtbewoners bij elkaar en op de planken te krijgen. En met succes.

Door Sofie Cerutti

Als je nog nooit in stadsdeel Laak bent geweest, en je zoekt even op waar dat is, hoef je maar het halve woord in te toetsen in Google, of je krijgt al “Laakkwartier slechte buurt”. Nogal een beeld om tegen op te boksen. ‘Nou, dat valt wel mee hoor’, lacht directeur van Laaktheater Ricky Middendorp. ‘Ik heb er niet veel last van, wij gaan altijd uit van het positieve.’

Maar dat het een wijk is met een verhaal, dat beaamt ze onmiddellijk.

Hoe krijg je mensen uit een ‘moeilijke’ wijk in het theater, niet alleen als publiek maar ook op het toneel? ‘Wij hebben een klein team, maar we proberen heel erg in de wijk aanwezig te zijn. Bij evenementen, via de winkeliersvereniging, bij dingen die het stadsdeel of die bewoners organiseren. We programmeren vraaggericht, zoals dat heet.’

Dat betekent: de mensen in de buurt zélf laten bepalen wat ze willen zien of doen in het theater. Dat gaat met gastprogrammeurs, zoals de uit Polen afkomstige Alicja Wilusz. ‘Er wonen veel Poolse mensen in de buurt; we zijn een paar jaar geleden begonnen met theater in het Pools en Nederlands. Maar ook muziek, poëzie,

film, jeugdtheater. En we hebben bijna altijd volle zalen! Er wonen 150.000 Polen in Nederland. Veel mensen kennen elkaar; we hebben natuurlijk Facebook en andere sociale media en maken reclame via de ambassade of culturele verenigingen.’ Ook de Hindoestaanse gemeenschap in de buurt vindt een podium in het theater; er zijn Arabische avonden of een Indiase dansrevue. Wel is het uitgangspunt altijd dat de voorstelling ook in het Nederlands aangeboden moet worden. ‘Natuurlijk, ook wij zijn altijd tweetalig’, zegt Wilusz. ‘Dat doen we met een vertaler ter plekke, of met boventiteling.’ Naar een Poolse voorstelling komen altijd meer mensen met een Poolse achtergrond dan met een uitsluitend Nederlandse. ‘De verhouding is denk ik 70-30 procent’, zegt Wilusz. ‘Maar je hebt ook een biculturele groep, met een Poolse moeder en Nederlandse vader of andersom. Het moet voor iedereen toegankelijk zijn.’

Chemie

Zelf heeft Wilusz ook weleens meegespeeld bij een voorstelling: “Dit staat niet in de tekst” van de Pools-Nederlandse theatergroep Medea. ‘Er is toen zelfs een artikel over in een Poolse krant geweest. Het is bijzonder dat er Poolstalig theater

in Nederland is, mét vertaling. Wij zijn volgens mij het enige theater in Nederland waar zoiets regelmatig gebeurt.’ Wilusz is geen professional; ze is ‘gewoon als vrijwilliger’ actief in Laaktheater. ‘Maar ik doe nu een opleiding maatschappelijk werk, dus dat gaat ook over participatie, met mensen samen iets tot stand brengen.’ Ze komt ook vaak naar andere voorstellingen kijken. ‘En ik neem altijd iemand mee.’

Met community art, theater voor en door de buurt, is Laaktheater een paar jaar geleden gestart. Een groep wijkbewoners, groeiend in aantal en wisselend van samenstelling, komt bij elkaar onder leiding van een professionele regisseur en bouwt samen aan een voorstelling. ‘Hoe zo’n proces loopt, daar is geen vast recept voor’, zegt directeur Middendorp. ‘Het hangt helemaal af van de chemie in de groep deelnemers en met de regisseur. Die heeft speltechnieken, ze houden interviews, doen improvisaties. Op die manier komen er verhalen van mensen los, en die vormen de basis van een voorstelling.’ De regisseur schrijft een tekst, de deelnemers studeren die in en voeren hem uit. Soms zijn er 8 acteurs, soms 25 – en alles ertussenin. ‘Er zijn alleen altijd weinig mannen’, lacht Nifessa Morsy, een

“Er zijn alleen altijd weinig mannen’, lacht Nifessa Morsy

buurtbewoner die regelmatig in producties van Laaktheater meespeelt. ‘Dan zijn er 20 deelnemers en maar 3 mannen. Ik weet niet hoe dat komt. Misschien zijn mannen minder creatief – of ze durven minder, dat kan natuurlijk ook, hahaha.’

Morsy (62 jaar, vier dochters, boekhouder van beroep) deed vroeger in Egypte ook al aan theater en muziek (‘gewoon als hobby hoor’), en vindt het altijd heel gezellig in Laaktheater. ‘Het voelt echt als mijn tweede thuis. En ook in de buurt ken ik nu veel meer mensen; als ik boodschappen ga doen groet ik onderweg altijd iedereen. Eén keer heb ik samen met een van mijn dochters in een voorstelling gespeeld, heel bijzonder was dat. En natuurlijk

BUURTBEWONERS SPELEN DE VOORSTELLING LIEFDE HIER.

FOTO KONRAD SZYMANSKI

komen ze anders altijd kijken. Ze zijn heel trots op me.'

Laak en Politiek

Laaktheater is nu begonnen met de voorstelling 'Laak en Politiek', een voorstelling die vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 opgevoerd zal worden. Onder leiding van regisseur Shida Boukhizou, die al vaker producties in dit huis regisseerde, zal een voorstelling ontwikkeld worden die erover gaat hoe je als burger het heft in eigen handen kunt nemen. Dit proces zal niet alleen uitmonden in een theatervoorstelling; ook het oprichten van een politieke partij behoort bijvoorbeeld tot de mogelijkheden.

'Wat er allemaal precies gebeurt, dat hangt echt af van hoe het proces verloopt', zegt Middendorp voorzichtig. 'Bezoek aan een politieke partij, het oprichten ervan, dat ligt nog open. Er is in elk geval iemand die dat soort randtrajecten kan helpen organiseren.'

'In die voorstelling speel ik ook mee, politiek is echt mijn ding', zegt Morsy. 'Ik ben helemaal niet tevreden met hoe het nu gaat. De gezondheidszorg wordt minder, de veiligheid wordt minder. Ook in Laak is best wat mis, en dat moeten we onder de aandacht brengen.'

Laaktheater

Laaktheater ligt aan de Ferrandweg in Den Haag, in de Spoorwijk (stadsdeel Laak). Tot 2012 was het een jeugdtheater, Pierrot. Sindsdien is het in gebruik als theater van en voor de buurt. Er is een theaterzaal met ruimte voor 150 bezoekers en twee workshopruimtes.

Behalve theatervoorstellingen is er ruimte voor muziek, dans, poëzie en film. Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van Laaktheater: voor kinderen en jongeren worden schoolvoorstellingen georganiseerd en zijn er lessen in diverse disciplines zoals dans, theater en muziek. Ook is er een intensieve samenwerking met de voorscholen, zodat kinderen al vanaf 2 jaar in aanraking komen met kunst en cultuur. Laaktheater is een van de acht 'cultuurankers' in Den Haag, een plek in elk stadsdeel voor culturele activiteiten van en voor bewoners uit de buurt.

De opleiding Cultuurbegeleider in 7 vragen

Iets voor jou, de opleiding Cultuurbegeleider? Deze opleiding is voor leerkrachten in het primair en speciaal onderwijs die goede basiskennis hebben op het gebied van cultuureducatie en toe zijn aan de *next step*: een echte professional worden die weet wat er nodig is om cultuureducatie op school te verankeren en naar een hoger plan te brengen.

1. En wat leer je dan precies?

Je verdiept je vak kennis én je gaat de breedte in op het gebied van managementvaardigheden. Aan de orde komen creativiteitsontwikkeling, wetenschappelijke onderbouwing van cultuureducatie, verandermanagement en (team)coaching, onderzoeksvaardigheden. Zie ook lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurbegeleider.

en voorbereiding, 60 uur voor voorbereiding toetsen en portfolio-opdrachten en 80 uur voor afsluitend praktijkonderzoek / meesterproef. Het totaal aantal studie-uren is ongeveer 360 uur. In het eerste jaar volg je vijf modules. In het laatste halfjaar doe je praktijkonderzoek, de zogenaamde Meesterproef, op jouw school. Theoretische onder-

2. Wat is dan het verschil met de icc-cursus?

De opleiding bouwt voort op de icc-cursus en is interessant voor cultuurcoördinatoren die door willen groeien naar het niveau van een LB-functie op het gebied van cultuureducatie. Je leert hoe je echt handen en voeten kunt geven aan de integratie en implementatie van cultuuronderwijs.

3. Wie volgen deze opleiding?

Je medestudenten zijn net als jij gemotiveerde leerkrachten met hart voor en ervaring met cultuureducatie. Je breidt dus direct je netwerk uit, je kunt uitwisselen en van elkaar leren.

4. Kan iedereen inschrijven?

Je moet de icc-cursus met een landelijk certificaat hebben afgesloten of de taken van de cultuurcoördinator uitvoeren op je school. Verder bepaalt de instelling die de opleiding aanbiedt in een toelatingsgesprek of assessment of je wordt toegelaten.

5. Hoeveel tijd kost het en hoe zit de opleiding in elkaar?

De opleiding duurt anderhalf jaar en bestaat uit 17 bijeenkomsten van ongeveer 3 uur. Daarnaast moet je rekening houden met 120 uur voor studie

Hoeveel tijd kost het en hoe zit de opleiding in elkaar?

delen zijn via opdrachten gekoppeld aan je eigen schoolpraktijk. De opleiding wordt gegeven op verschillende hbo-instellingen. Zie registeropleidingen.nl/cultuurbegeleider.

6. Wat kost het en kan ik er subsidie voor aanvragen?

De opleiding kost circa € 2.400 – € 2.500 (exclusief ca. € 150 voor literatuur). Het mooie is dat er een subsidieregeling is, die vrijwel alle opleidingskosten vergoedt: cursusgeld tot een maximum van € 3.000, literatuur tot een maximum van € 175, reiskosten tot een maximum van € 300 en vervangingskosten voor ten hoogste 72 uur.

7. Hoe vraag ik de subsidie aan?

De regeling geldt voor opleidingen die starten vanaf september 2017 en loopt tot 2021. De aanvragen worden op volgorde van binnenkomst behandeld en op = op. Ga voor meer info naar duo.nl

Wat willen jonge professionals?

Maak ruimte voor alternatieve kunstvormen

Hoe kijken jonge professionals aan tegen de toekomst van de cultuurparticipatie? Wat zijn hun ambities en wat moet er veranderen in de sector? 'Veel jonge kunstenaars vertrouwen de expertise van de fondsen niet meer.'

Door Anita Twaalfhoven • Tekening Bas van der Schot

Pitch je subsidieaanvraag

'Na een optreden in Theater Dakota in Den Haag raakte ik in gesprek met de directeur over de programmering. Uiteindelijk kwam ik met een plan voor de talentontwikkeling van R&B zangers. Daarvoor zijn docenten nodig met een urban achtergrond, die voor deze jongeren niet makkelijk te vinden zijn. De meeste docenten richten zich op klassiek of musical. R&B zangtalent vraagt een andere techniek: je kopstem, riffs en runs, luid belten.' 'Als je cultuurparticipatie een toekomst wilt geven, zijn er mensen zoals ik nodig,' vervolgt hij lachend. 'Ik heb het doorgezet omdat deze jongeren het zelf snel opgeven. Ze willen graag verder met hun muziek, maar ze struikelen over de drempels van de instellingen en het papierwerk van de fondsen. Ze hebben het idee dat ze toch geen kans maken. Daarom zijn er mensen nodig die hun rolmodellen kunnen zijn. Het past ook bij mijn opleiding, maatschappelijk werk en dienstverlening, om dit soort dingen verder te brengen. Naar theaters en andere instellingen stappen en ervoor zorgen dat zij zich meer openstellen

voor jongeren uit het urban circuit. Medewerkers van cultuurinstellingen zijn niet genoeg een afspiegeling van de samenleving. Om dat op te lossen kunnen ze freelancers in dienst nemen, die wél een divers netwerk hebben. Een soort cultuurscouts, die nieuwe participanten binnenhalen.' Een goed voorbeeld om het papierwerk van subsidieaanvragen te omzeilen vindt hij het Snelloket van CultuurSchakel, het centrum voor educatie en participatie in Den Haag. 'Ik zat daar in de jury en aan de hand van een pitch konden mensen hun idee lanceren. De aanvragers waren heel divers, jong en oud, van amateurtooneel tot zorginstelling of rapgroepjes. Als je een subsidieaanvraag live kunt pitchen, help je groepen die anders buiten de boot vallen écht verder.'

Lionel Grauwde is muzikant en cultuurmaker

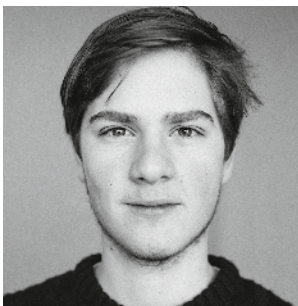
Eiland-denken doorbreken

'De blik op kunst en cultuur is hier in Zeeland anders dan bijvoorbeeld in de Randstad, het aanbod is minder groot en divers, en hoort minder vanzelfsprekend bij het leven. Maar dat is te overbruggen. Onze projecten op scholen zijn vaak gericht op actief bezig zijn, zelf muziek maken, schilderen. En daarin zoeken we de kwaliteit op met vakdocenten. Met collega's van de andere Zeeuwse eilanden zijn we onder de noemer *Cultuurkwadraat* de penvoerder van Cultuureducatie met Kwaliteit in Zeeland. Van daaruit stimuleren we ook de deskundigheidsbevordering van de eigen leerkrachten op scholen, en werken we bijvoorbeeld samen met de pabo van de Hogeschool Zeeland. Om de participatie op Walcheren te bevorderen, kun je naar de mensen toekomen met laagdrempelige projecten. Zoals de twee kunstenaars van het *Pennywafelhuis* in de wijk Dauwendaele in Middelburg. In een lege ruimte in een flat hebben zij een teken en schilderatelier ingericht voor de wijk, waar je ook welkom bent voor een praatje en een kop koffie. De woningbouwvereniging

stelt de ruimte beschikbaar omdat het de leefbaarheid in de buurt verbetert, en de stad draagt financieel bij.' 'Ik juich het toe als dit soort kleinschalige initiatieven samenkomen met verbindingen naar organisaties in de directe omgeving, zoals het festival Zeeland Nazomer. We moeten samenwerken in een regio en het eiland-denken structureel doorbreken. Om met Loesje te spreken: 'Waarom zou je moeilijk doen als het samen kan?'

Eveline Cleiren is adviseur bij Kunsteducatie Walcheren, een organisatie in Middelburg voor cultuureducatie en -participatie door jong en oud

In de Basis voor Cultuurparticipatie formuleren ruim 200 professionals vijf ambities voor de toekomst. Aan die gesprekken namen vooral gevestigde professionals deel; daarom vragen wij aan 4 jongeren hoe zij de toekomst zien. Zie ook p 2 van deze krant. De Basis lees je op lkca.nl.

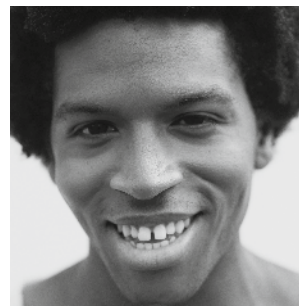
Verruim je horizon

Cultuurparticipatie helpt om je horizon te verruimen en op een andere manier naar de wereld om je heen te kijken. Zo ontwikkel ik projecten voor het Andalusisch Orkest. De musici spelen klassieke muziek die voortkomt uit de periode toen een deel van het Iberisch schiereiland een Islamitisch rijk was, waar moslims, christenen en joden vreedzaam samenleefden. Met allerlei activiteiten rond deze muziek kun je terugblikken op die tijd. Kinderen en jongeren, maar ook volwassenen met wortels in de Maghreb zien daardoor een andere blik op een deel van hun eigen cultuur. Maar juist ook mensen zonder die wortels zien hoe deze cultuur deel uitmaakt van onze wereldgeschiedenis. Cultuurparticipatie moet een laag toevoegen aan wat je al kent en weet. Dat geldt ook voor beeldende kunst. 'Wat is kunst? Wanneer ben je een kunstenaar? Maak ook ruimte voor alternatieve vormen zoals graffiti, naast de bestaande kunst in musea. Zo laat je een ander perspectief op kunst zien, en dat je niet per se de kunstacademie hoeft te doen om kunstenaar te zijn. Het zorgt ook voor een

breder publiek. Geef dergelijke initiatieven genoeg kans om te groeien.

In het mbo zie ik meer ruimte en vrijheid dan elders in het onderwijs en in de cultuursector. Vooral sinds de komst van de MBO Card. Je komt makkelijker binnen met dit soort projecten. De houding is open, men kijkt buiten de kaders. Het is een grote en interessante groep, tussen scholieren en studenten in. De discussie over diversiteit en een bredere kijk op kunst moet zich verbreden naar de hele cultuursector, dus ook op organisatorisch niveau in culturele instellingen. Een ander perspectief bieden; daarin moet cultuurparticipatie dé spil zijn.'

Robin Vermeulen is freelancer met expertise op het gebied van erfgoed en participatie. Hij maakt zich sterk voor de diversiteit van het aanbod én voor onverwachte invalshoeken.

Nieuwe gezichten op sleutelposities

Voor Damani Leidsman is diversiteit hét meest urgente speerpunt voor de toekomst. 'De medewerkers en besturen van cultuurinstellingen vormen nog steeds een heel beperkte kring. Het gaat om nieuwe gezichten, van de werkvloer tot het bestuur. Cloud is van top tot bottom juist héél divers. We hebben een studio voor dansers, muzikanten en andere performers. Artiesten die bij productiehuizen buiten de boot vallen, helpen we verder bij hun artistieke ontwikkeling, of met het schrijven van subsidieaanvragen.' Die drempel om subsidie aan te vragen blijft hoog. 'Vaak weet ik van tevoren al dat bepaalde projecten weinig kans maken. Bijvoorbeeld door de grens die wordt getrokken tussen amateurs en professionals. Dat is achterhaald. Zelf treed ik op in Paradiso en in AFAS Live, maar daar kan ik niet van leven. Ben ik dan geen professional? Kijk, als je nieuwe artiesten een podium geeft komt de cultuurparticipatie van nieuwe groepen ook vanzelf op gang.'

'Veel jonge kunstenaars vertrouwen de expertise van de fondsen niet meer. Het zijn allemaal mensen met een bepaalde

achtergrond die dan bijvoorbeeld ook iets moeten zeggen over urban art. Bij commissies en beleidsmedewerkers van fondsen en overheden zijn nog hele grote stappen te maken. Je kunt mensen natuurlijk niet vragen hun baan op te geven, maar je mag wel eisen dat er écht wordt geluisterd. De diversiteitsdiscussie is niet nieuw, maar er is niet geluisterd. Dat verandert pas als het in een tv-programma als de DWDD naar voren komt.

Het gaat er om de vernieuwing écht toe te laten, en durven toegeven dat je geen expert bent in bepaalde vormen. De verkleuring van de cultuursector is geen kwestie van tijd maar van mentaliteit. De Code culturele diversiteit is het hardst nodig bij de subsidieverstrekkers zelf.'

Damani Leidsman is freelance fondsenwerver en bestuurslid van Cloud, een studio in Den Haag. Daarnaast is hij zelf performer.

Oproep

Geef kunst de ruimte in de zorg

Culturele projecten in de zorgsector zijn vaak incidenteel en eenmalig gefinancierd. Crétien van Campen roept op kennis te bundelen.

Door Crétien van Campen

Er is weinig bekend over de bijdrage van kunst en cultuur aan de gezondheid en het welbevinden van kwetsbare groepen in de samenleving. Terwijl er inmiddels veel culturele activiteiten en projecten zijn voor deze mensen. Iedereen heeft wel eens gehoord van een kunstproject in een verpleeghuis of voor kwetsbare mensen in de wijk. Hoewel de maatschappelijke waarde van kunst en cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning in binnen- en buitenland breed wordt gedragen, is de kennis erover versnipperd.

In opdracht van ZonMw (de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie) voerde een consortium van Hogeschool Windesheim, LKCA en Movisie dit jaar een kennissynthese uit. Doel: op drie terreinen (onderzoek, praktijk en beleid) de laatste stand van de kennis in kaart brengen, zodat een kennisagenda kan worden opgesteld met kansrijke onderzoeks- en ontwikkelrichtingen. Op grond van onze bevindingen doen we enkele aanbevelingen.

We roepen overheid (gemeenten, provincies en ministeries), zorginstellingen, zorgkantoren, verzekeraars en fondsen en ZonMw op beleid te ontwikkelen dat faciliteert en domeinoverstijgend is. Culturele interventies zijn vaak incidenteel, eenmalig gefinancierd. Als de financiering is beëindigd, komt er een einde aan mooie projecten die betekenisvol waren voor cliënten en deelnemers, en verdwijnt ook de opgedane kennis. Dat komt niet ten goede aan de ontwikkeling van de kennisdeling en opbouw.

Anders dan in de evidence based-benadering in de zorg is de kunst in de zorg niet gebaat bij protocollen. Kunst zal pas werken wanneer een zekere vrijheid, speelsheid en onvoorspelbaarheid over de uitkomsten van de culturele interventie wordt toegestaan. Dit past niet bij de huidige evidence based practice-cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning. Een cultuuromslag om kunst meer ruimte te geven en aandacht te vragen voor de waarde van culturele interventies is dus meer dan gewenst.

DE OVERZICHTSSTUDIE 'KUNST EN POSITIEVE GEZONDHEID' KUN JE DOWNLOADEN VIA LKCA.NL. BEKIJK OOK HET DOSSIER 'KUNST EN ZORG' OP LKCA.NL.

Crétien van Campen is wetenschappelijk strateeg Kwaliteit van Leven bij het Sociaal en Cultureel Planbureau. Zijn onderzoeksthema's zijn kwaliteit van leven, gezondheid en geluk, levensloop, verouderingsvraagstukken.

Kunstenaars en hulpverleners slaan bruggen

Joyce Vlaming, Maaïke Mul en Esther Vossen werken als kunstcoördinator in de zorgsector; ze werken met ouderen, of met psychiatrische patiënten. Ze adviseren het management, werven projectgelden en zetten in op hoge kwaliteit. Alle drie komen ze uit de kunstwereld. Wat zijn hun tips om kunst en zorg beter met elkaar te verbinden?

Door Finn Minke

Misschien minder snel aan de anti-depressiva

Kunst verrijkt het leven van cliënten. Dat staat als een paal boven water. Het is geen wondermiddel dat alle medicijnen kan vervangen, maar het draagt wel erg veel bij aan kwaliteit van leven. En als iemand zich blijer en krachtiger voelt, dan hoeft zo iemand misschien minder snel aan de antidepressiva. Voor kunstenaars is het werken in de zorg inspirerend. Tenzij je familie hebt in een instelling, kom je daar niet. Maar oudere mensen hebben een schat aan levensverhalen en wijsheid. 'Ik zie veel kunstenaars met liefde voor zorg en mensen; en veel hulpverleners met affiniteit in kunst. Als die zich aan elkaar verbinden, is er veel mogelijk. We kunnen bruggen slaan. Gewoon beginnen, contact maken, bij elkaar op de koffie.'

Wat zijn je tips om kunst en zorg beter te verbinden?

'Voor een echte boost en duurzaamheid is een vaste kunstcoördinator belangrijk. Iemand met een kunstacademische achtergrond én affiniteit in de zorg. Ook vertrouwen van het management is essentieel. Kunst zoekt de grenzen op. Het gaat vaak om best wat geld en het

imago van de organisatie. Die beweegruimte vraagt vertrouwen.' 'Kunst en cultuur moeten onderdeel worden van het DNA van een organisatie. Ik maak beleid dat het MT goedkeurt en ik breng kunst en cultuur voortdurend onder de aandacht. Bijvoorbeeld door goed te documenteren en successen te vieren. Mensen moeten ervan horen! Bij ons is er personeel met affiniteit voor kunst in alle lagen van de organisatie.' 'Het is belangrijk om klein te beginnen, misschien met maar één project per jaar. Bouw langzaam uit terwijl het vertrouwen en je netwerk groeit. Het is een valkuil om het te groot te willen maken. Dan krijg je enorme kostenposten en lukt de financiering niet.'

AXIONCONTINU.NL/KUNST-EN-CULTUUR

Joyce Vlaming is projectleider kunst en cultuur bij AxionContinu, een organisatie voor wonen, zorg en revalidatie met veertien locaties in Utrecht. Ze werkt veel met ouderen

VITALIS, GROOT LETTERFESTIVAL.

FOTO VINCENT VAN DEN HOOGEN

Ga niet op de stoel van de therapeut zitten

Het Vijfde Seizoen is een residentie voor kunstenaars. Er zijn op het terrein ook allerlei vormen van creatieve dagbesteding, maar dat is echt anders. Hier gaat het om een belangenmix. Kunstenaars werken steeds drie maanden in de residentie aan verdieping van hun kunstenaarschap. En patiënten krijgen afleiding en een stimulans voor ontwikkeling. Voor een kunstenaar is het label 'ziek' niet relevant. Die steekt in met "Ik heb een idee, doe je mee?" Dat geeft cliënten de kans om uit de rol van 'patiënt' te stappen en zichzelf weer te herkennen als mens.

Wat zijn je tips?

'Kunstenaars moeten ervoor uitkijken dat ze niet op de stoel van de therapeut gaan zitten. Ze zijn daar niet voor opgeleid – en ze moeten het ook niet willen. Hun kritische blik is wezenlijk en moet niet opgeofferd worden aan het sociale contact. Dat is vaak een spanningsveld voor kunstenaars. Ze willen ook vriendelijk en zorgvuldig zijn en staan meestal belangstellend open voor anderen. Maar de kunst moet de kunst blijven. Niet de plek innemen van wegbezuinigde dagbesteding en creatieve therapie. Kunstenaars leveren een bijdrage juist vanuit de

andere hoek. Hun manier van kijken en prikkelende visie voegt iets toe. Kunst heeft een onverwachts, innovatief en vrijzinnig karakter. Wanneer het te veel wordt ingebed in het systeem, gaat iets wezenlijks verloren.' 'Ik ben bezig met de ontwikkeling van een leerlijn gericht op kunststudenten enerzijds en de GGZ anderzijds. Beide doelgroepen komen workshops doen. De leerlijn gaat in op de vraag hoe kunst kan werken in de zorg. Het Vijfde Seizoen heeft een lange historie. We willen graag een platform zijn dat antwoorden biedt en vragen stelt over de betekenis van kunst in de context van de zorg.'

VIJFDE-SEIZOEN.NL

Esther Vossen is directeur van Het Vijfde Seizoen, een kunstenaarsresidentie op het psychiatrisch woon-zorgcomplex in Den Dolder, en curator voor Altrecht; ze adviseert de hele organisatie over kunstbeleid. Altrecht biedt psychiatrische zorg op tientallen locaties in de provincie Utrecht

Soms vecht je tegen de bierkaai

Als je kunst wilt neerzetten in een zorgorganisatie moet je je realiseren dat alles binnen die context primair gaat om zorg. Dat is soms vechten tegen de bierkaai. Kunstprojecten gaan dwars door bestaande structuren en dat is voor hulpverleners vaak onrustig. Dan is steun 'van boven' heel prettig. Onze raad van bestuur heeft een heldere visie op kunst. Langzaam begint die door te sijpelen naar de werkvloer.'

Wat zijn je tips?

'Het is belangrijk om je als kunstenaar niet te laten ontmoedigen. Knokken voor verantwoording hoort erbij. In de kunstwereld staat de vraag 'waarom is dit zinvol' niet ter discussie, maar in de zorg moet de meerwaarde telkens worden uitgelegd. Daarvoor is zelfbewustzijn belangrijk: kunstenaars die zijn doordrongen van het belang van kunst en met een heldere visie daarop.' 'Het is voor de kunsten een valkuil om concessies te doen. Als ik een publicatie

uitgeef, wil ik dat die staat als een huis. Geen muf klein boekje, geen zwart-wit, nee: kwaliteit. Een professionele fotograaf kost een lieve duit, maar dan heb je ook wat. Ik geloof in mijn ideeën, heb een heldere visie en uitgangspunten, en daar ga ik voor. Dat is wezenlijk voor dit werk.' 'Kunstprojecten hebben een bepaald engagement. Een activiteitenbegeleider heeft een praktische insteek, kunst gaat verder. Kunst ontsluit nieuwe mogelijkheden, zet aan het denken, biedt zelfontplooiing en zingeving.'

VITALISGROEP.NL/VITALIS-WOONZORG-GROEP/KUNSTENCULTUUR

FOTO MARCEL DE BUCK

Maaïke Mul is coördinator kunst en cultuur bij Vitalis WoonZorg Groep. Vitalis biedt diensten op het gebied van wonen, zorg en welzijn aan senioren in Eindhoven

Beautiful Distress: Kunstmanifestatie over waanzin

Het Vijfde Seizoen is medeorganisator van Kunstmanifestatie Beautiful Distress. De manifestatie maakt psychisch lijden zichtbaar en voelbaar en bestrijdt vooroordelen over mensen met een psychische ziekte. Te bezichtigen tot 7 januari 2018, beautifuldistress.org

Kunst in het asielzoekerscentrum

Werken met vluchtelingen: altijd

Gemeenten bieden opvang voor vluchtelingen. Veel kunstenaars, kunstdocenten en amateurkunstverenigingen willen iets doen om hen te helpen. Bijvoorbeeld samen muziek maken. Speciaal voor hen verzamelde Ingrid Docter drie tips.

Houd bij de volgende tips altijd in je achterhoofd: vluchtelingen bestaan feitelijk niet als de doelgroep. Of, zoals Sergej Kreso het zegt: 'Ik ben niet geboren als vluchteling, dat was een periode in mijn leven.'

Een greep uit de andere tips:

1 VERDIEP JE IN HUN ACHTERGROND
Begin met er zijn in het AZC: thee drinken, op deuren kloppen, jezelf laten zien, elkaar in de ogen kijken. Leer de omgeving van de bewoners kennen. Leer zelf de manier van spelen, zingen, fraseren en ritmes van hun land van herkomst. Vraag hen het hemd van het lijf over bijvoorbeeld de liedjes die in hun hart resoneren; bouw op die manier repertoire op. Observeer en ontmoet. Vanuit toevallige ontmoetingen en gesprekken ontstaan vaak de beste ideeën. Je kunt ook de werkwijze van Buurman en Buurman volgen door een collega-kunstenaar te zoeken die zelf ervaren heeft hoe het is om vluchteling te zijn.

2 BEREID JE PROFESSIONEEL VOOR
Denk alvorens je aan het werk gaat na over de vraag: Wie heb ik voor mij en wat wil ik bereiken? Wil je bijvoorbeeld

werken aan traumaverwerking of aan talentontwikkeling? Zoek afhankelijk daarvan de juiste werkvorm. Heel belangrijk: musici die een workshop geven aan nieuwkomers moeten professioneel en ervaren zijn. Mensen die net uit conflictgebieden in Nederland zijn aangekomen, kunnen traumatische ervaringen met zich meedragen. Zomaar beginnen met muziek maken is in deze delicate situatie niet per definitie een succes. Denk alvorens je samen gaat musiceren na over vragen als: Welke muziek ga je maken? Welke muziek wil je hen laten maken? Hoe snel ga je hun ideeën en initiatieven honoreren? Hoe weet je dat een lied in een jou onbekende taal niet haat zaaiend of extreem nationalistisch is? Wat zijn je grenzen en hoe ga je daarmee om?

Test wat je hebt ingestudeerd door het voor hun neus te spelen. Het is pas goed genoeg als je ziet dat mensen er emotioneel door

Doe niets vanuit schuldgevoel of vanuit ethisch besef

geraakt zijn. Vanaf nu heb je een veelheid aan muziek die mensen verrast, ontwapent en direct laat instappen. Als je een basis hebt om samen te spelen of zingen, moet je zoeken naar de balans tussen muziek als doel en muziek als middel. Hoe hard ga je repeteren? Westerse musici zijn op muziekscholen en conservatoria opgevoed met het beeld dat het nooit goed genoeg is en altijd beter kan. Wat herken je van de beleving van de deelnemers? Hoe kom je erachter wat hun

App voor amateur-orkesten

Volgens Pieter Hunfeld, hoornist en hoofd marketing van het Metropole Orkest, kan het niveau van amateurorkesten die lichte muziek spelen hoger. Hunfeld bedacht en ontwikkelde met zijn orkest een app met arrangementen van verschillende stukken lichte muziek. Ook geven musici uit het orkest in filmpjes uitleg bij partijen. De app kreeg de naam Moadventure. Het Metropole Orkest wil hiermee de lichte muziek stimuleren, maar probeert volgens eigen zeggen natuurlijk ook iets te verdienen. De app is gesubsidieerd door het FCP en gratis te downloaden, maar orkesten kunnen ook clinics aanvragen. Een musicus van het orkest trekt dan het land in, om het amateurgezelschap direct te coachen. 'Onze trompettist snapt de problemen van een lokale fanfare. Hij geeft uitleg over de verschillende manieren van spelen, hoe je dat aanpakt', aldus Hunfeld. 'In Nederland spelen ongeveer twee miljoen mensen een muziekinstrument en honderd-dertigduizend daarvan spelen in een harmonie, fanfare of brassband. Die orkesten spelen voor gemiddeld vijftig procent lichte muziek, maar de opleidingen zijn vaak klassiek georiënteerd en zo ook de docenten. Daar ligt het onontgonnen gebied.'

Abonneer je nu kosteloos op de Cultuurkrant NL via lkca.nl/cultuurkrantnl

Tania Kross en het Leerorkest

'Ja, ik ben ambassadeur van het Leerorkest. En de reden dat ik daar zo enthousiast over ben, is dat ik zelf een product ben van educatie. Ik had geen moeder die pianospeelde en geen vader die dwarsfluit speelde. En toch is het mij gelukt om vanaf een eilandje te komen waar ik nu ben.'

MEZZOSOPRAAN TANIA KROSS VERTELT IN HET TIJDSCHRIFT NOUVEAU OVER HAAR JEUGD EN OVER HET LANGE PAD NAAR EEN PROFESSIONELE CARRIÈRE ALS OPERAZANGERES.

FOTO LEERORKEST

blijven spelen

behoefte is? Maak je je wel of niet druk om een ritme dat niet helemaal klopt? Wees alert op niveauverschillen binnen de groep. Voorkom bijvoorbeeld dat je met twee mensen die waanzinnig goed kunnen musiceren, gaat jammen en de rest van de groep vergeet. Zijn ze daar tevreden mee of ervaren ze het misschien als alleen maar meedoen-in-de-marge? Als je goed werkt aan de sociale ontwikkeling, zeg maar de teambuilding in je groep, veelal door muziek, dan gaat die muziek als een vliegwiel werken en kun je de verbindende kracht van muziek voelen.

3 BRENG VROLIJKHEID
Stichting de Vrolijkheid werkt vanuit de centrale wens om iets positiefs te doen voor kinderen of jongeren in een asielzoekerscentrum. Die wens kan ook opgaan voor volwassenen. Als leidraad geven we de 5 V's van de Vrolijkheid mee.
1 Vrolijk: organiseer positieve en bijzondere

momenten. 2 Verhaal: maak ruimte voor verhalen en ieders inbreng, vul niet in maar aan. 3 Veerkracht: vertrouw op de veerkracht en talenten van mensen. 4 Vertrouwen: doe wat je belooft. 5 Veiligheid: bouw continuïteit en structuur in. Ten slotte: Don't do anything that isn't play. Ofwel: doe niets dat als verplichting voelt of vanuit schuldgevoel of een ethisch besef. Dat is een verkeerd begin. De noodzaak om te spelen, zoals kinderen kunnen spelen is het startpunt.

HET LKCA ORGANISEERDE VORIG JAAR EEN INSPIRATIEDAG VOOR KUNSTENAARS EN KUNSTVAKDOCENTEN DIE WILLEN WERKEN MET EN VOOR VLUCHTELINGEN. DEZE TIPS KOMEN VAN DE WORKSHOPLEIDERS VAN DIE DAG. MET DANK AAN SIGNE ZEILICH-JENSEN (STICHTING DE VROLIJKHEID), LEX PANTELIC (ORCHESTRE PARTOUT), OTTO DE JONG (MUSICIANS WITHOUT BORDERS) EN ANDEREN.

Wereld vol mogelijkheden

MBO-STUDENTEN BIJ HUMANITY HOUSE.

FOTO FRED ERNST

Onmisbaar: kunst en cultuur op het mbo

In een wereld vol nieuwe beroepen is creativiteitsontwikkeling cruciaal voor mbo-leerlingen. Toch spelen kunst en cultuur op veel mbo-opleidingen geen enkele rol. LKCA en CJP werken er hard aan om hierin verandering te brengen en brachten een inzichtelijk boekje uit.

5.500 mbo-studenten nemen de moeite om een enquête in te vullen én associëren cultuur met iets positiefs. Wow! En toch speelt kunst en cultuur maar op een kwart van de opleidingen van het mbo een rol. Dat blijkt uit een onderzoek van het LKCA en CJP naar cultuureducatie in het mbo en naar gebruik van de MBO Card. Conclusie: er is nog een wereld te winnen voor cultuureducatie in het mbo. Daarom hebben het LKCA en CJP de krachten gebundeld om het mbo te laten zien welke bijdrage kunst en cultuur kan hebben aan de persoonlijke vorming en ontwikkeling van kritische denkvaardigheden van deze groep studenten. Want laten dat nu net de tools zijn die onmisbaar zijn in een toekomst vol nieuwe beroepen.

Een wereld vol mogelijkheden

Eén van de instrumenten daartoe is het kleurrijke boekje 'Een wereld vol mogelijkheden', waarin de uitkomsten van het onderzoek naar cultuureducatie en de MBO Card zijn opgenomen. Er wordt geschetst wat kunst en cultuur kan betekenen voor de verschillende opleidingen en vakken in het mbo, hoe je het aan kunt pakken en er is veel

ruimte voor praktijkverhalen. Uit deze verhalen blijkt wat er mogelijk is op school en ook met hoeveel enthousiasme en doorzettingsvermogen docenten én studenten met cultuureducatie aan de slag zijn gegaan. Het boekje biedt ruimte aan alle perspectieven. Zo wordt de studenten gevraagd wat zij onder cultuur verstaan, krijgen de opleidingen de ruimte om goede voorbeelden te delen, laten culturele instellingen zien welk aanbod zij hebben ontwikkeld en staan er praktische tips en links in voor opleidingen en culturele instellingen die wel willen, maar nog niet goed weten waar te beginnen. Er is heel veel mogelijk met kunst en cultuur in het mbo. En het is eigenlijk ontzettend jammer dat er niet zoals in alle andere onderwijstypen een vanzelfsprekende plek voor is. Dus laten we als sector samen met het onderwijs onderzoeken hoe we ook de mbo-studenten de waardevolle bagage mee kunnen geven die kunst en cultuur heet.

NIUWSGIERIG GEWORDEN? DE UITGAVE 'EEN WERELD VOL MOGELIJKHEDEN' IS GRATIS TE DOWNLOADEN OF TE BESTELLEN VIA LKCA.NL. MEER INFO IN DE RUBRIEK 'NIEUWE PUBLICATIES' OP DE ACHTERPAGINA VAN DEZE KRANT.

10.000

10.000 senioren volgen in Vlaanderen deeltijds kunstonderwijs (DKO). Het DKO biedt vrijetijds kunstonderwijs aan kinderen, jongeren en volwassenen. Het is een verdubbeling in tien jaar tijd. Het Vlaams parlements lid Vera Celis verklaart de toename uit het flexibele opleidingsaanbod van de academies. 'De academies bieden ook opleidingen aan waarbij de lesuren tijdens de dag worden ingepland en dat verlaagt de drempel voor de senioren. Ze kunnen dan ook eenvoudig met het openbaar vervoer naar de academie.' De toename van de vergrijzing speelt dus minder een rol. 'Daar wordt automatisch wel rekening mee gehouden', zegt Celis, 'maar de toename ermee verklaren, lukt niet.' De senioren blijken vooral actief in de beeldende kunst en muziek. Schilderen en keramiek zijn bijzonder populair, net zoals samenspel en piano.

Geld voor je kunst!

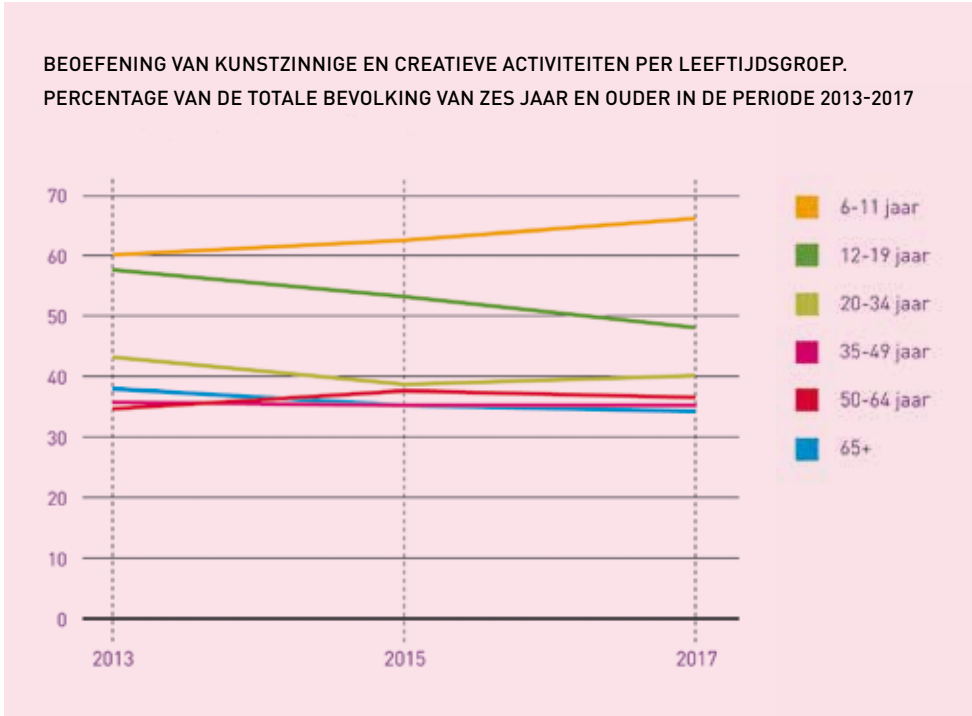
CultuurSchakel in Den Haag roept een nieuwe subsidievorm voor amateurkunst of semiprofessionele initiatieven in het leven: Geld voor je kunst! Hiermee maken Haagse culturele initiatieven op een snelle en eenvoudige manier kans op subsidie om hun idee ter bevordering van de Haagse amateurkunst uit te voeren. Dit zonder ingewikkeld papierwerk, maar via een pitch. Op 1 november vonden de eerste acht pitches plaats in bijzijn van wethouder Joris Wijsmuller. Acht initiatiefnemers presenteerden hun

project voor een driekoppige jury en de wethouder. De projecten varieerden van het maken van een kunstwerk door gezinnen waarvan een gezinslid kanker heeft ('Er is er maar 1tje zoals jij') tot een storytellingvoorstelling van een Nederlandse Afghaan die twee werelden met elkaar probeert te verbinden ('The Shah of Holland'). In 2018 volgen nog zeven Geld voor je kunst!-bijeenkomsten en maken nog eens 56 initiatieven kans op subsidie: cultuurschakel.nl.

Achter de cijfers

Heeft de jeugd nog zin in kunst?

De overheid en de culturele sector willen dat meer kinderen en jongeren aan kunst doen. Daarvoor stimuleren rijk, provincies en gemeenten vooral cultuureducatie op basisscholen. Maar hoe is het gesteld met de kunstzinnige en creatieve activiteiten van de jeugd in hun vrije tijd?

De laatste jaren is het percentage Nederlanders dat in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs doet stabiel. Dit blijkt uit de Nieuwe Monitor Amateurkunst die het LKCA sinds 2013 elke twee jaar uitvoert. In 2013 en 2015 lag het percentage op 41 procent en dit jaar op 40 procent. Dat betekent dat zo’n 6,4 miljoen Nederlanders in meer of mindere mate kunstzinnig en creatief actief zijn in hun vrije tijd. Het gaat dan om beeldende activiteiten, muziek, dans, theater, creatief schrijven en kunstzinnige fotografie, video, film of computerkunst.

Maar als we wat ‘dieper’ kijken zien we dat er onder deze trend wel degelijk iets gaande is. In het bijzonder met betrekking tot de kunstbeoefening onder de jeugd. Het beeld is bekend dat kinderen en jongeren in hun vrije tijd verhoudingsgewijs meer kunstzinnig en creatief actief zijn dan volwassenen. Maar daarnaast zien we over de laatste vijf jaar een langzame toename van het aandeel beoefenaars onder kinderen tussen de 6 en 11 jaar. Dit jaar beoefent 66 procent van deze leeftijdsgroep een kunstvorm buiten schooltijd, in 2013 was dit nog

“Beginnen stimuleringsprogramma’s hun vruchten af te werpen?

60 procent. Ook opmerkelijk is dat bij de jongeren tussen 12 en 19 jaar zich juist een tegenovergestelde trend aftekent. Bij hen is het aandeel beoefenaars juist gedaald van 58 procent in 2013 naar 49 procent in 2017.

‘Hoge werkdruk’
De Monitor geeft geen verklaringen voor deze trends en ontwikkelingen. Daarnaast is het op basis van de beschikbare cijfers gissen. Zou het kunnen dat stimuleringsprogramma’s als Cultuureducatie met Kwaliteit, Méér Muziek in de Klas en de leerorkesten hun vruchten beginnen af te werpen? Want dat is toch een belangrijk

doel van al deze programma’s: meer kinderen aan de kunst. En wat is er aan de hand met de tieners? Waarom beoefenen steeds minder van hen kunstzinnige activiteiten? Zijn ze soms meer gaan sporten? Nee, uit de Sportdeelname Index van het NOC*NSF blijkt van niet. Integendeel. Slokt de digitale wereld tegenwoordig dan zoveel tijd op dat ze hun kunstbeoefening laten vallen? Of ligt het aan de ‘hoge werkdruk’ bij scholieren die Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer eerder dit jaar constateerde in haar rapport *Als je het ons vraagt?*

Een hoop vragen dus. Het is dan ook belangrijk om deze trends te blijven volgen en te kijken hoe het bij de volgende meting in 2019 gesteld is met de kunstbeoefening onder deze groepen. Vertaalt de toename onder de jongste kinderen in de afgelopen jaren zich straks ook in een groeiende kunstbeoefening onder scholieren? Of zet de daling onder de tieners door en komt het aandeel beoefenaars in deze groep te liggen op hetzelfde niveau als bij de volwassenen? Of moeten we daar niet op wachten? En wordt het tijd dat het beleid en de sector zich naast de kinderen in het primair onderwijs zich (weer) meer gaat richten op de scholieren in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs?

BEKIJK DE OVERIGE UITKOMSTEN UIT DE NIEUWE MONITOR AMATEURKUNST OP LKCA.NL. KUNSTZINNIG EN CREATIEF IN DE VRIJE TIJD 2017. BEOEFENAARS EN VOORZIENINGEN. AUTEURS: ARNO NEELE, ZOË ZERNITZ, TEUNIS IJDENS,

Arno Neele is onderzoeker bij het LKCA

Nu op LKCA.nl

Kijk mee bij gemeenten
Wat kunnen gemeenten van elkaar leren bij de samenwerking tussen cultuur en onderwijs, of de inzet van cultuurcoaches? En wat zijn nieuwe ontwikkelingen in cultuurparticipatie in de vrije tijd?
www.lkca.nl/kijk-mee-bij-gemeenten

Circus nu ook op lkca.nl
Ook informatie over het Nederlandse circusveld is nu te vinden op onze site. Circus maakt gebruik van verschillende kunstdisciplines, zoals acrobatiek, jongleren, clownerie en dressuur. Een groot aantal circusorganisaties werkt onder de noemer #circus2025 aan een plan om het Nederlandse circus als cultureel erfgoed te profileren en de sector te helpen groeien. Ook het LKCA is betrokken bij dit initiatief.
www.lkca.nl/vrije-tijd/circus

Nu op CultureelKapitaal.nl
Het opinieplatform voor de sector

Nita Halman en Sylvia Wiegers
Hoe de hele school optimaal profiteert van kunstonderwijs

Sanne Scholten e.a.
Maatschappelijke innovatie: gewoon doen!

Joke Knoop
Harmonie en basisschool lopen met hun blazersklas voor de muziek uit

Floor Wittink
Lesgeven? Een kwestie van samenwerken!

Inge Raadschelders
Over effectieve taalvorming door het schrijven van gedichten. Ook door mensen met een verstandelijke handicap.

Afscheid Bertien Minco

Samen om een kind heen gaan staan

Bertien Minco neemt afscheid van het Jeugdcultuurfonds, dat zij in 2008 zelf oprichtte. Uit haar eigen jeugd weet ze hoe belangrijk zingen is als er voortdurend een donkere wolk boven je huis hangt.

Door Anita Twaalfhoven

‘Juist als het thuis minder goed gaat, is dansen, muziek maken of schilderen erg belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen,’ zegt Bertien Minco. De directeur van het Jeugdcultuurfonds spreekt vol warmte over haar werk. Zij ziet het als een persoonlijke missie om álle kinderen de kans te geven mee te doen met culturele activiteiten. ‘Dat heeft ook met mijn eigen jeugd te maken,’ vertelt zij. ‘Mijn ouders leden nogal onder hun oorlogsverleden. Nou, ik kan je zeggen dat lekker zingen of gitaarspelen enorm oplucht als er voortdurend een donkere wolk boven je huis hangt. Dat geldt zeker voor gezinnen in de geldzorgen, die vaak met meervoudige problemen kampen.’

Zij richtte het Jeugdcultuurfonds, dat leskosten kan vergoeden, in 2008 zelf op. Nu de fusie met het vergelijkbare Jeugdsportfonds een feit is, vindt zij het een mooi moment om op te stappen. ‘Ik ben eigenlijk meer een pionier, maar er gebeurde zoveel moois in de afgelopen periode dat ik langer ben gebleven.’

Het Jeugdcultuurfonds is een netwerk van stedelijke en provinciale fondsen, ondersteund door een landelijk bureau. Heeft die lokale werkwijze goed uitgekapt?

Ze overlegt even met een collega op de achtergrond. ‘Ik hoor net dat nu bijna 190 van de 380 gemeenten in Nederland meedoen, dus dat is een mooi getal. We begonnen indertijd met een fonds in Venlo, maar wilden ook graag duizend bloemen laten bloeien in andere gemeenten. Dat werkt natuurlijk niet altijd even efficiënt, want je krijgt er in de praktijk ook een aantal minder bloeiende gemeenten bij. Toch is lokale verankering de basis van ons werk.’

FOTO MERAV KRONE

Wat gaat er dan niet goed?

‘Het bereik van een gemeentefonds kan een obstakel zijn. Gezinnen waar geen geld is voor dansles of pianoles zijn meestal ook niet op de hoogte van het bestaan van een Jeugdcultuurfonds. Het is dus écht een zoektocht om de kinderen waar het om gaat in het oog te krijgen. Daarom is ons aanvraagstelsel gebaseerd op professionals in het onderwijs of de jeugdzorg, die deze doelgroep in het vizier hebben. Zij zijn de sleutelpersonen die ouders erop attent kunnen maken dat het fonds de lessen vergoedt.’

Welk voorbeeld is je het meest bijgebleven?

‘Ik denk aan de voorzitter van een harmonievereniging in Zeeland, die contact opnam voor twee kinderen uit de buurt. Ze woonden in een straat met probleemgezinnen die in de Randstraat uit hun

vind ik van die ontroerende momenten, als iedereen meehelpt en de gemeenschap in beweging komt. Het is meer dan die muzikles alleen, het gaat er om dat je samen om zo’n kind heen gaat staan. En niet de sfeer van een zielig jongetje of meisje dat met een ziekenfondsbrilletje op blokfluitles mag.’

Laten gemeentes nog kansen liggen?

‘Er is een wereld te winnen met de combinatie van beleidsterreinen en een meer integrale aanpak. Gemeenten moeten niet de sector maar het kind centraal stellen. De sport- en cultuursector kunnen samenwerken en van elkaar leren maar ook het onderwijs, de jeugdzorg en het armoedebeleid moeten daarbij betrokken worden. Het draait immers om hetzelfde probleem: wie niet meedoet, doet ook niet mee met de voetbalclub of de musicalvereniging. Dus is het belangrijk dat gemeentefondsen contact leggen met professionals in die sectoren, en culturele activiteiten niet presenteren als leuk extraatje maar als onderdeel van een integrale aanpak van gezinnen.’

Kun je aanhaken bij het werk van de sport en cultuurcoaches?

‘Jazeker, dat zijn voor ons de ideale intermediairs. Het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds zijn in dezelfde periode begonnen als de Impuls brede scholen sport en cultuur. Bij een deel van de coaches zit samenwerking met onze lokale fondsen in het standaard takenpakket, maar dat zou eigenlijk voor alle coaches moeten gelden.’

Hoe kijken gezinnen met financiële problemen er zelf tegenaan?

‘Cultuur heeft nog steeds een elitair imago. ‘Dat is toch niets voor ons!’, vinden mensen vaak. Maar als je vertelt hoe goed dansen, muziek maken of toneelspelen is voor je ontwikkeling, dan trek je mensen snel over de streep. Maar in de praktijk is het niet altijd even makkelijk. Het is een pittige doelgroep en dat vraagt extra inzet van docenten die deze kinderen lesgeven. Ook daarom pleit ik voor onderling contact tussen de diverse professionals die met een gezin te maken hebben.’

Wat ga je na je vertrek bij het Jeugdcultuurfonds doen?

‘We zitten met grote gebouwen in de centra van steden maar in verhouding nog veel te weinig met passend aanbod in de wijken. Vooral voor de doelgroep van het Jeugdcultuurfonds vind ik dat een groot obstakel. Daar wil ik me voor gaan inzetten, laagdrempelige activiteiten in wijkcentra waar je gemakkelijk in- en uitloopt.’

“ Gemeenten moeten niet de sector maar het kind centraal stellen

huis waren gezet. Maar bij de vereniging maakten die kinderen zoveel plezier, vertelde hij.

Of een druk bezette pianolerares die toch spontaan ruimte maakt om kinderen via het Jeugdcultuurfonds les te geven. En dat een leerkracht dan regelt dat ze op de piano van school mogen oefenen. Dat

Nieuwe publicaties

HANDLEIDING ZING'ES

Voor groepsleerkrachten en pabostudenten
Chantal de Bonth en Gert Bomhof (LKCA), Leo Aussems en Roeland Vrolijk,
Uitgever: LKCA. 36 p.

Zingen is leuk, én belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Vakken als lezen, schrijven en rekenen zijn belangrijk, en zingend zijn ze ook nog leuk te maken! Zingen in de klas is een goede basis voor de muzikale ontwikkeling van het kind. Daarom deze handleiding om leerkrachten en pabodocenten tools aan te reiken en ze te motiveren om structureel (meer) aandacht te geven aan zingen.

TE DOWNLOADEN VIA LKCA.NL

ONVERGETELIJK

Kunst en cultuur toegankelijk maken voor mensen met dementie en hun dierbaren
Anouk Heesbeen
Stedelijk Museum Amsterdam, Van Abbemuseum en VUmc

Onvergetelijk is een speciaal museumprogramma bestaande uit interactieve rondleidingen en workshops voor mensen met dementie en hun begeleiders. Deze publicatie bevat informatie over de doelgroep, de opzet van het programma, de Onvergetelijk-methode en een draaiboek. De publicatie en bijbehorende website is gericht op culturele instellingen, maar kan ook gebruikt worden door zorginstellingen voor mensen met dementie, die kunst en cultuur willen implementeren in hun activiteitenaanbod.

TE DOWNLOADEN VIA ONVERGETELIJKMUSEUM.NL

EEN WERELD VOL MOGELIJKHEDEN

Cultuureducatie in het mbo
Rozemarijn Schouwenaar en Melissa de Vreede (LKCA), Anneke van der Vaart en Marije Kuijs (CJP). Uitgever: LKCA/CJP
87 p.

Het LKCA en CJP brengen met deze publicatie de vele mogelijkheden en mooie praktijkvoorbeelden van mbo-opleidingen en culturele instellingen in beeld. De uitgave is bestemd voor professionals in het mbo én in de cultuursector. Doel is mbo-scholen en culturele instellingen te motiveren cultuureducatief aanbod te ontwikkelen.

DOWNLOAD VIA LKCA.NL EN CJP.NL. ZIE OOK P 13 VAN DEZE KRANT.

FAIR PRACTICE CODE: VERSIE 1.0

Werkgroep Fair Practice Code. Uitgever: Kunsten '92. 14 p.

De Fair Practice Code biedt een kader om loon naar werk in de culturele en creatieve sector mogelijk te maken. Met de Fair Practice Code kunnen kunstenaars en creatieven samen met hun opdrachtgevers afspraken vastleggen. De code is een aanvulling op de Governance Code Cultuur en Code Culturele Diversiteit. De definitieve Code zal begin 2018 klaar zijn.

TE DOWNLOADEN VIA KUNSTEN92.NL

Colofon

Cultuurkrant NL is een uitgave van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). De krant is voor professionals die werken voor cultuur op school of in de vrije tijd. Postbus 452, 3500 AL Utrecht • www.lkca.nl • Tel.030 711 51 00 • cultuurkrantnl@lkca.nl • Je kunt kosteloos een abonnement nemen op de Cultuurkrant NL via www.lkca.nl/cultuurkrantnl • De opinies in deze krant geven niet noodzakelijkerwijs de mening of het beleid van het LKCA weer • Artikelen mogen alleen na toestemming van de redactie en de auteur worden overgenomen.

Hoofd- en eindredactie

Marianne Selie m.m.v. Sanne van den Hoek

Basisontwerp & vormgeving

Marinka Reuten

Druk BDU

Oplage 7.000

En verder werkten mee Petra Boon, Cretien van Campen, Sofie Cerutti, Marijn Cornelis, Ingrid Docter, Petra Faber, Paulien Franken, Leontine Herschoe, Finn Minke, Arno Neele, Lenie Riegen, Sanne Scholten, Bas van der Schot, Miriam Schout, Laura Stoové, Herman Tibosch, Francine van der Wiel, Bastiaan Vinckenburg, Josien Vogelaar, Anita Twaalfhoven, Daphne Wassink

Agenda

Tot 7 januari 2018 Beautiful Distress: Kunstmanifestatie over waanzin

De kunstmanifestatie Beautiful Distress maakt psychisch lijden zichtbaar en voelbaar en bestrijdt vooroordelen over mensen met een psychische ziekte. De tentoonstelling is op twee locaties: De School in Amsterdam-West (tot 23 december) en Nieuw Dakota in Amsterdam-Noord (tot 7 januari). Op de tentoonstelling maakt het publiek kennis met de kunstwerken van onder anderen de kunstenaars Annaleen Louwes, Erik van Lieshout en Fransje Killaers. www.beautifuldistress.org

5 februari 2018 Onderzoeksconferentie Cultuureducatie en Cultuurparticipatie

De Onderzoeksconferentie 2018 heeft als thema 'voeden en gevoed worden'. De menukaart staat begin december online. www.lkca.nl/overzicht-agenda

VOEDEN EN GEVOED WORDEN.

FOTO ISTOCK

20 februari 2018 Informatieavond master Kunsteducatie

De Master Kunsteducatie is bestemd voor gediplomeerde kunstdocenten en educatiemedewerkers, en afgestudeerde kunstenaars met aantoonbare kunsteducatieve ervaring. Tijdens de informatieavond wordt toelichting gegeven op het onderwijsaanbod. Ook de aanmeldings- en selectieprocedure komt aan bod. www2.ahk.nl/opleidingen/master/kunsteducatie/informatieavond

13 maart 2018 Dag van de Cultuureducatie

De dag staat in het teken van vernieuwende voorbeelden van vakintegratie en vakoverstijgend werken in het primair onderwijs. www.lkca.nl/overzicht-agenda

24 maart 2018 Conferentie My Music Ability

Hoe maken we de buitenschoolse muziekeducatie en muziekbeoefening toegankelijk voor mensen met een beperking en op welke manieren kun je daarbij aandacht geven aan kwaliteit? Tijdens deze conferentie krijg je een beeld van wat er in Nederland gebeurt en word je geïnspireerd door een aantal professionals en voorbeelden van muziekgroepen uit het buitenland. www.lkca.nl/overzicht-agenda

2 juni 2018 Landelijke finale Nederlands Koorfestival

In 2018 bestaat het NK 50 jaar. In iedere provincie zijn voorrondes van oktober tot april. Deelname staat open voor alle koren binnen de eigen provincie. www.nederlandskoorfestival.nl

Neem nu kosteloos een abonnement op de Cultuurkrant NL en blijf op de hoogte van ontwikkelingen in je vakgebied. www.LKCA.nl/cultuurkrantnl

Waarmee kunnen we je helpen?

Wil je weten...

- waar je de cursus icc kunt volgen in jouw regio?
- waar je literatuur kunt vinden voor je onderzoek?
- hoeveel muziekscholen er in Nederland zijn?
- of CKV ook verplicht is in het speciaal voortgezet onderwijs?
- bij wie je in Gelderland terecht kunt voor advies over fondsenwerving? Of in Noord-Holland?

Of heb je een hele andere vraag?

Tob niet langer, maar bel ons. Of mail ons. Daar zijn we voor.

030-7115100
info@lkca.nl
www.lkca.nl
Voor jou. Samen met jou.

voor professionals die werken voor cultuur op school of in de vrije tijd